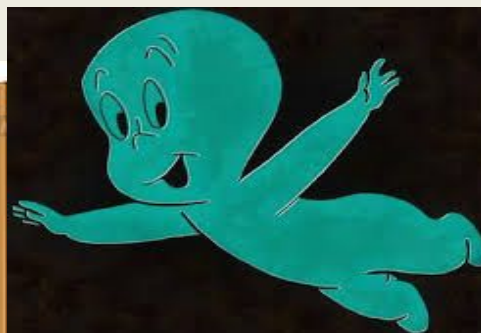
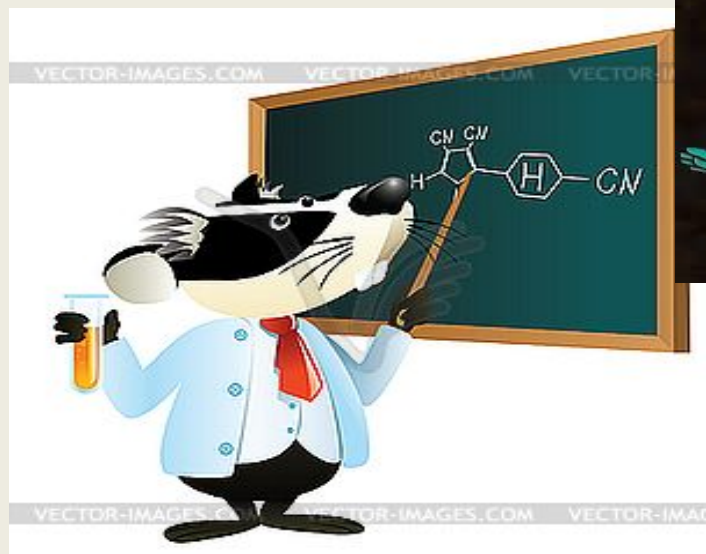

Кафедра біоорганічної та біологічної хімії

БІООРГАНІЧНА ХІМІЯ.

Реакційна здатність біоорганічних сполук

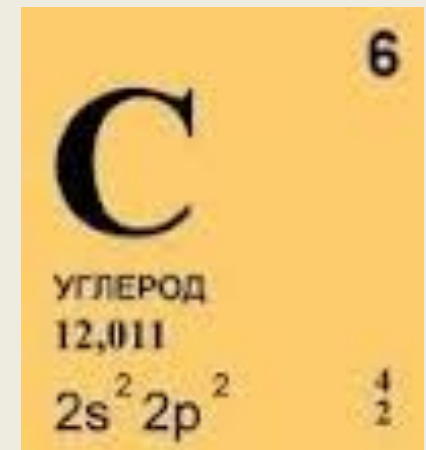
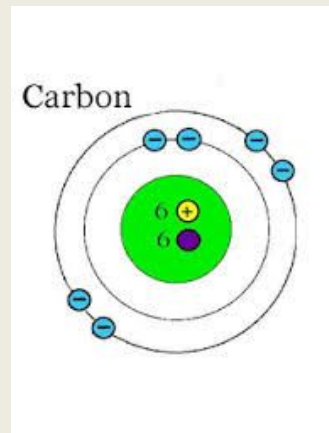
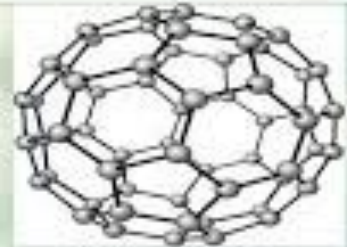

Лектор: доцент кафедри біоорганічної та біологічної хімії,
доцент, к.б.н. Лянна Ольга Леонідівна

Біооранічна хімія – це наука, яка вивчає біологічну функцію органічних речовин в організмі

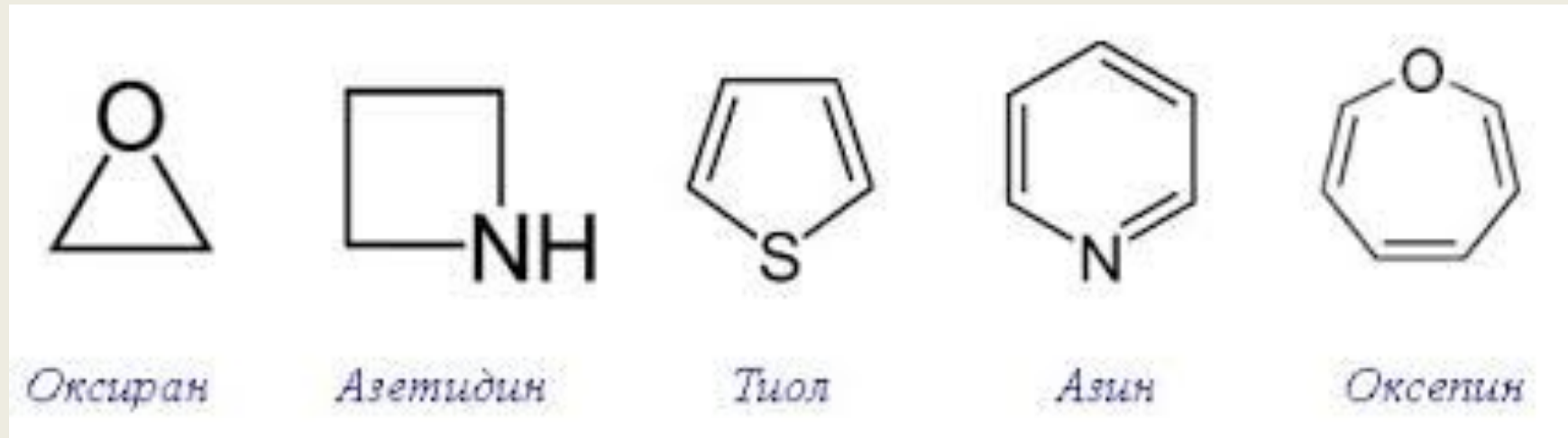
Органічні сполуки – це вуглеводні (сполуки Карбону та Гідрогену) та їх похідні

Все це - чистий карбон

• **Карбон – особливий атом!!!**

- Окрім Карбону органічні сполуки можуть містити інші атоми, зокрема Кисень (O), Нітроген (N), галогени (F, Cl, Br, I), Фосфор (P), Сульфур (S) та ін.

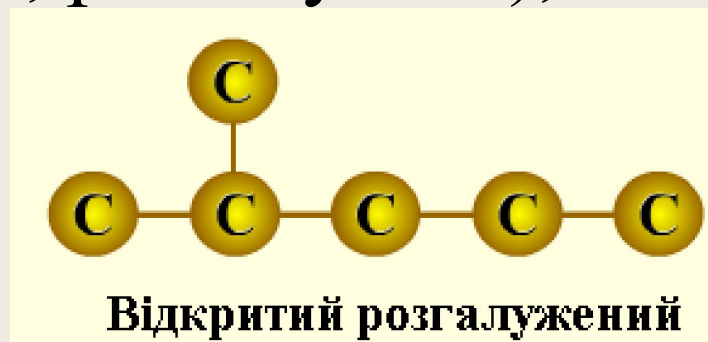

Валентність Карбону в органічних сполуках дорівнює 4

Причини різноманіття органічних сполук

- 1. Атоми Карбону здатні сполучатися один з одним у ланцюги різної будови:

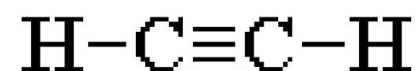
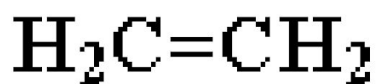
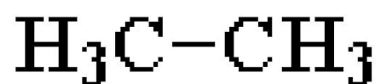
✓ **відкриті** (Нерозгалужені, розгалужені),

✓ **замкнуті**

- 2. Карбон здатний утворювати не лише **прості** (одинарні), а й **кратні** (подвійні та потрійні) зв'язки:

- 3. Карбон здатний утворювати міцні зв'язки майже з будь-яким іншим елементом

Основою сучасної біоорганічної хімії є **Теорія будови органічних сполук**, розроблена на основі **Теорії хімічної будови** (О.М. Бутлеров)

Олександр Михайлович Бутлеров

(1828-1886)

Російський хімік, засновник Теорії хімічної будови, яка лежить в основі сучасної органічної хімії, засновник школи хіміків-органіків.

Основні положення

Теорії хімічної будови (за О.М. Бутлеровим)

1. Атоми в молекулах сполучені один з одним у певній послідовності відповідно до їх *валентностей*.
  - Послідовність міжатомних зв'язків у молекулі називається її *хімічною будовою* та зображується у вигляді однією *структурної формули* (формулою будови).
2. Хімічну будову можна визначати хімічними (а також у сучасному світі фізичними) методами
3. Властивості речовин залежать від їх хімічної будови!!!
4. За властивостями даної речовини можна визначати будову його молекули, а за будовою його молекули – властивості
5. Атоми і групи атомів у молекулі взаємно впливають один на одного

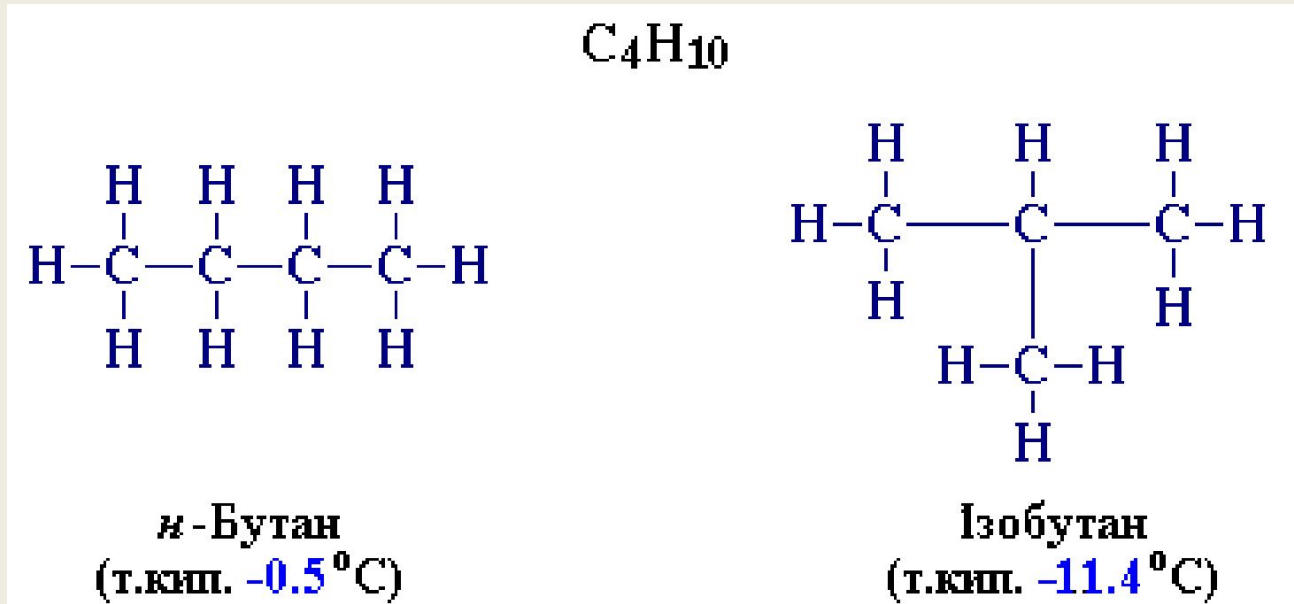
Формули будови

- **Формула будови** (*структурна формула*) показує порядок сполучення атомів у молекулі, тобто її хімічну будову.
- Хімічні зв'язки зображуються у вигляді рисочок
- **Молекулярні формули** (**брутто-формули**) показують лише які елементи та у якому співвідношенні входять до складу речовини, але не показують порядок зв'язування атомів.

Ізомерія

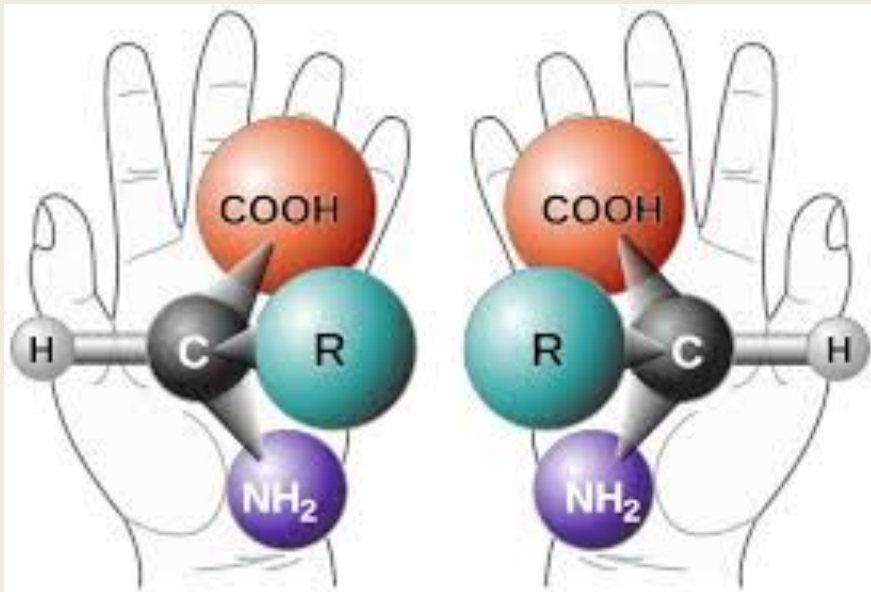
- **Ізомери** – сполуки, які мають однаковий елементний склад, але різну хімічну будову.

- **Ізомерія** – явище існування сполук, які мають однаковий кількісний склад, але різну хімічну будову та, як наслідок, різні властивості.

Ізомери

- **Структурні ізомери** – сполуки, які мають однаковий кількісний склад, але відрізняють порядком зв'язування атомів, тобто хімічною будовою.
- **Просторові ізомери (стереоізомери)** – сполуки, які мають однаковий кількісний склад, хімічну будову, але розрізняються розташуванням атомів у просторі.

Класифікація органічних сполук

- За будовою карбонового ланцюга (карбоновим скелетом)
- За наявністю та будовою функціональних груп
- **Карбоновий скелет** (карбоновий ланцюг) – це послідовність хімічно зв'язаних між собою атомів Карбону.
- **Функціональна група** – атом або група атомів, які визначають приналежність сполуки до певного класу та відповідають за хімічні властивості сполуки.

Таблиця 4. Насичені вуглеводні

Назва сполуки	Молекулярна формула	Структурна формула (скорочена)	$t_{\text{кип.}}$, °C
Метан	CH_4		-162
Етан	C_2H_6	$\text{CH}_3\text{—CH}_3$	-89
Пропан	C_3H_8	$\text{CH}_3\text{—CH}_2\text{—CH}_3$	-42
Бутан	C_4H_{10}	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_2\text{—CH}_3$	-0,5
Пентан	C_5H_{12}	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_3\text{—CH}_3$	36
Гексан	C_6H_{14}	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_4\text{—CH}_3$	69
Гептан	C_7H_{16}	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_5\text{—CH}_3$	98
Октан	C_8H_{18}	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_6\text{—CH}_3$	126
Нонан	C_9H_{20}	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_7\text{—CH}_3$	151
Декан	$\text{C}_{10}\text{H}_{22}$	$\text{CH}_3\text{—(CH}_2)_8\text{—CH}_3$	174

Класифікація органічних сполук за функціональними групами

Назва класу	Загальна формула	Функціональна група	
		позначення	назва
Галогенопохідні вуглеводнів	$R-\text{Hal}$	$-\text{Hal}$ ($-\text{F}$, $-\text{Cl}$, $-\text{Br}$, $-\text{I}$)	Галоген
Спирти, феноли	$R-\text{OH}$	$-\text{OH}$	Гідроксильна
Кетони	$\begin{array}{l} R \\ \diagdown \\ C=O \\ \diagup \\ R \end{array}$	$\diagup C=O$	Кетогрупа
Карбонові кислоти	$R-\text{COOH}$	$\begin{array}{l} O \\ // \\ -C \\ \backslash \\ OH \end{array}$	Карбоксильна
Нітросполуки	$R-\text{NO}_2$	$\begin{array}{l} O \\ // \\ -N^+ \\ \backslash \\ O^- \end{array}$	Нітрогрупа
Аміни	$R-\text{NH}_2$	$-\text{NH}_2$	Аміногрупа

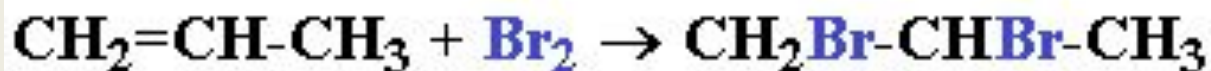
Класифікація органічних реакцій

За кінцевим результатом:

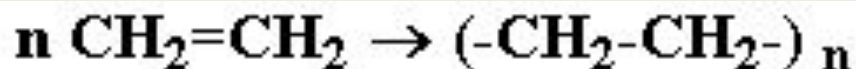
- ✓ Реакції розкладання: **відщеплення (елімінування)**

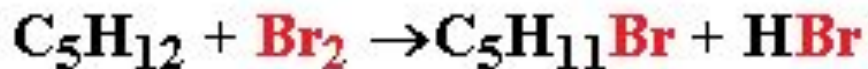
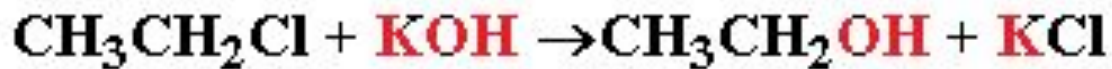
- ✓ Реакції сполучення: - **приєднання**

- **полімеризації**

- ✓ Реакції заміщення:

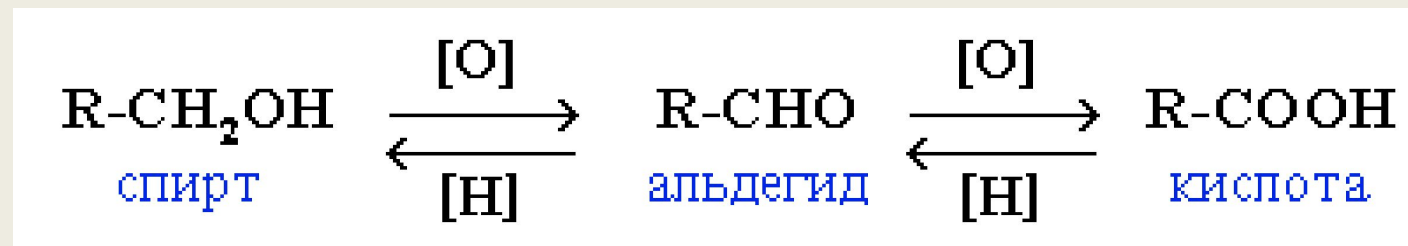
Класифікація органічних реакцій

За кінцевим результатом:

✓ Реакції ізомеризації:

✓ Реакції окислення та відновлення:

Класифікація реакцій за механізмом розриву зв'язку

Два типа разрыва ковалентной связи

Гомолитический разрыв (I)

РАДИКАЛЫ
ИЛИ АТОМЫ

МОЛЕКУЛА

Гетеролитический разрыв (II, III)

ИОНЫ

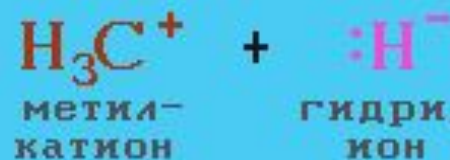
Например:

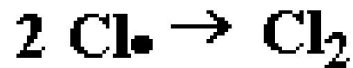
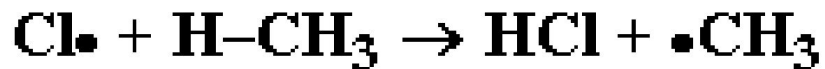
радикал метил атомарный водород

МЕТАН

Радикальними реакціями називаються реакції, в яких відбувається гомолітичний розрив зв'язків та утворюються вільно-радикальні проміжні частинки

Умови протікання радикальних реакцій:

✓ Дія світла або радіоактивного випромінювання

✓ Присутність сполук, які є джерелами вільних радикалів (**ініціаторів**)

Іонними реакціями називаються реакції, в яких відбувається гетеролітичний розрив зав'язків та утворюються проміжні частинки іонного типу

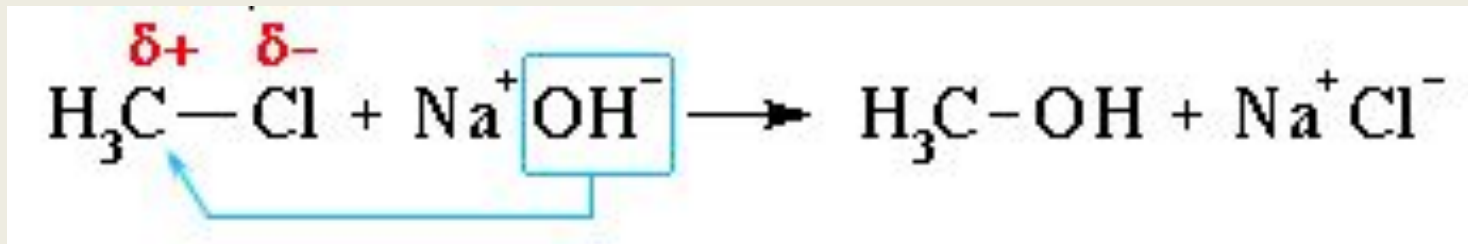
За характером реагенту, який діє на молекулу, іонні реакції поділяють на **електрофільні** та **нуклеофільні**

Нуклеофіли (ті, що «люблять ядро») – це частинки (аніони або молекули), які мають неподілену пару електронів на зовнішньому енергетичному рівні

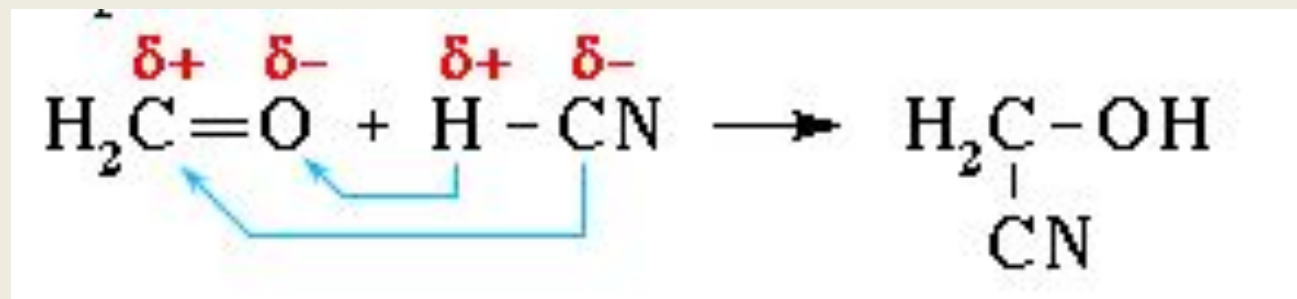
OH^- , Cl^- , Br^- , CN^- , H_2O , CH_3OH , NH_3 .

Приклад нуклеофільних реакцій

- Нуклеофільне заміщення:

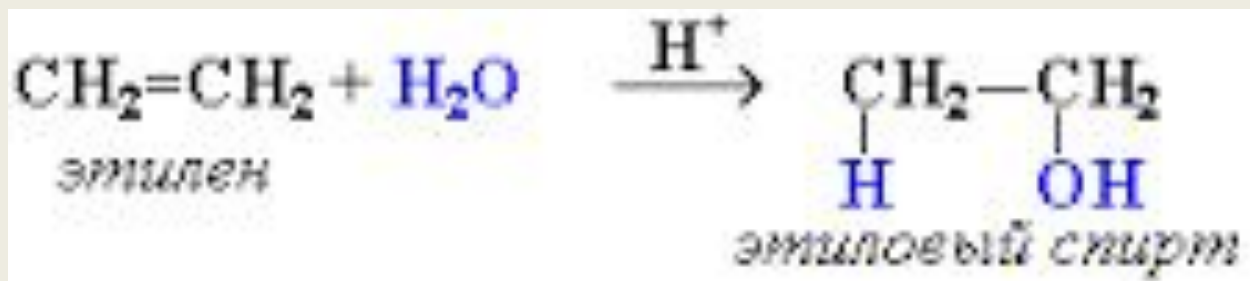

- Нуклеофільне приєднання:

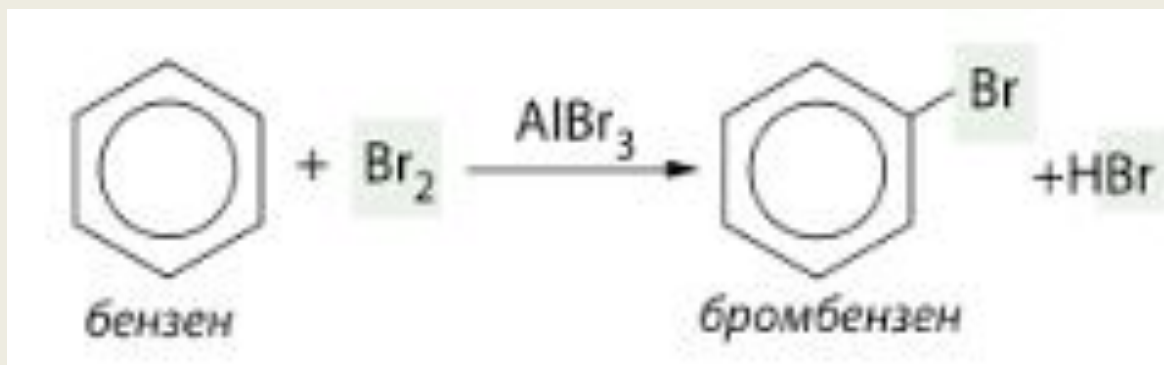

Електрофіли (ті, що «люблять електрони») – це частинки (катіони або молекули), які мають вільну орбіталь на зовнішньому енергетичному рівні

- Реакція електрофільного приєднання

- Реакція електрофільного заміщення

Дякую
за
увагу!!!

